

Παροχή Ποιοτικών Υπηρεσιών στην Κοινότητα: Οι Νοσηλευτές Ηγούνται Καινοτομιών Φροντίδας

Author: Δρ Κούτα Χριστιάνα

Λέκτορας PhD, MSc, BSc Τμήμα Νοσηλευτικής Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Περίληψη

Παγκόσμια, οι νοσηλευτές και οι μαιές εμπλέκονται καθημερινά σε καινοτόμες, και πρωτοποριακές δραστηριότητες, υποκινούμενες από την επιθυμία να βελτιώσουν το τελικό αποτέλεσμα της φροντίδας των πελατών και να μειώσουν το κόστος στο σύστημα υγείας.

Παρόλα ταύτα η συνεισφορά της νοσηλευτικής στη καινοτόμα φροντίδα υγείας σπάνια αναγνωρίζεται, δημοσιεύεται ή μοιράζεται με το ευρύτερο κοινό. Αυτή η πραγματικότητα λοιπόν αποτελεί πρόκληση και ευκαιρία για τους νοσηλευτές και τις μαιές να κάνουν τη διαφορά.

Το Διεθνές Συμβούλιο Νοσηλευτών, έχει τιμήσει την Παγκόσμια Μέρα Νοσηλευτών 2009, υπογραμμίζοντας το ρόλο των Νοσηλευτών στη καινοτομία της φροντίδας υγείας, ιδιαίτερα στο χώρο της κοινότητας.

Σκοπός του συγκεκριμένου άρθρου είναι η παρουσίαση της ιστορικής καινοτόμου δράσης των νοσηλευτών και μαιών καθώς, της σημασίας καινοτόμων νοσηλευτικών δράσεων ιδιαίτερα στην κοινότητα, καθώς και τον προβληματισμό για νέες μελλοντικές δράσεις στο χώρο της νοσηλευτικής και μαιευτικής.

Για την συγγραφή της παρούσας μελέτης έχουν χρησιμοποιηθεί διάφορες βάσεις δεδομένων όπως: CINAHL, MEDLINE, the Directory of Open Access Journals (DOAJ) και το PubMed κάτω από τις λέξεις-κλειδιά: Καινοτομία και Νοσηλευτική/νοσηλευτές/μαιές/κοινωνική νοσηλευτική/μαιευτική.

Επίσης, έχουν μελετηθεί διεξοδικά τα επίσημα κείμενα του Διεθνούς Συμβουλίου Νοσηλευτών και της και Διεθνούς Συνομοσπονδίας Μαιών που έχουν εκδώσει για τη Διεθνή Μέρα Νοσηλευτών και Μαιών 2009.

Μέσα από την διεθνή βιβλιογραφία διαφαίνεται ο ρόλος των νοσηλευτών και των μαιών στην ανάπτυξη και εφαρμογή καινοτόμων πρακτικών στην υγεία.

Λέξεις κλειδιά: Καινοτομία, Νοσηλευτική, Μαιευτική, Κοινωνική Νοσηλευτική

Abstract

Worldwide, everyday nurses and midwives are involved in innovative, new actions or procedures, as this is driven from their wish to improve the end result and quality of care and to reduce the cost of health care.

Despite these the contribution of nursing in innovative health care is rarely recognized, published or shared with the wider community. This reality creates a challenge and a chance for nurses and midwives to make the difference.

The International Council of Nurses honored the World Nurses' Day, underlining the role of nurse in the innovations in health care, especially in the community.

This article aims to present the innovative nursing and midwifery actions throughout the years, as well as the importance of innovative nursing actions, especially in the community, and the challenge for new actions in the field on nursing or midwifery.

For the purpose of this study, several databases have been used, like CINAHL, MEDLINE, the Directory of Open Access Journals (DOAJ) and PubMed under the keywords: innovations and nursing/nurses/midwives/community nursing/midwifery. Also, the following formal documents have been carefully read: International Council of Nurses Kid for World Nurses' Day 2009 and the International Council of Midwives Kid for the World's Midwives' Day 2009.

Through the literature the role of nurses and midwives becomes apparent, in the development and implementation of innovative health practices

Key words: Innovations, Nursing, Midwifery, Community nursing

Εισαγωγή

Καινοτομία: Τι και Πως

Σύμφωνα με τον Theodore Levitt «Δημιουργικότητα είναι το να σκέφτεσαι και να δημιουργείς νέα πράγματα. Καινοτομία είναι να κάνεις νέα πράγματα».

Καινοτομία είναι η διεργασία ανάπτυξης νέων προσεγγίσεων, τεχνολογιών και μεθόδων εργασίας. Μπορεί να εφαρμοστεί σε τεχνολογίες, διαδικασίες, μεθόδους, στο τρόπο που συμπεριφέρεται ένα άτομο, μία ομάδα, μία κοινότητα. Η καινοτομία ξεκινά απλά με μία καλή ιδέα, αλλά είναι πολύ περισσότερο από μία ιδέα. Η καινοτομία αναφέρεται στην διεργασία εφαρμογής της ιδέας σε κάτι χρήσιμο, εφαρμόσιμο και εφικτό με στόχο την προαγωγή της υγείας και τη πρόληψη (ICN, 2009).

Η Διεθνής Ομοσπονδία Νοσηλευτών υιοθετεί τον εξής ορισμό της καινοτομίας: Καινοτομία είναι «η νέα γενιά ιδεών ή η εφαρμογή υπάρχουσών ιδεών σε νέες καταστάσεις, με αποτέλεσμα τη βελτίωση ενός συστήματος (ατόμου, υπηρεσίας, κοινότητας)» (ICN, 2009).

Η διεθνής βιβλιογραφία για την καινοτομία, σε διάφορες επιστήμες, δίνει πολλά παραδείγματα αποτυχιών αυτών των νέων, πρωτοποριακών ιδεών. Πιθανόν αυτό να αποτελεί προϋπόθεση της επιτυχίας.

Αλλά σε τι χρειάζεται η καινοτομία και γιατί δίνεται έμφαση σε αυτή, σε σχέση με τη διατήρηση και βελτίωση της υγείας και της ποιότητας της φροντίδας;

Το σύστημα υγείας και φροντίδας λειτουργεί σε ένα μεταβαλλόμενο περιβάλλον, με συνεχείς αλλαγές, δεν είναι στατικό. Οι δημογραφικές αλλαγές, οι νέες επιδημίες, οι νέες ασθένειες, οι επανεμφανιζόμενες ασθένειες, θέτουν απαιτήσεις και δημιουργούν προκλήσεις στη παροχή φροντίδας, πρόληψη της ασθένειας και προαγωγή της υγείας, λαμβάνοντας υπόψη, τους Στόχους Ανάπτυξης της Χιλιετίας (MDGs), οι οποίοι συμπεριλαμβάνουν την καταπολέμηση ασθενειών ή καταστάσεων όπως το HIV/AIDS και νέες ασθένειες, την βελτίωση της υγείας της μητέρας, τη μείωση της παιδικής θνησιμότητας (ICM, 2009, Stanhope and Lancaster, 2009).

Το κόστος φροντίδας ασθενών με πολύπλοκες καταστάσεις υγείας, είναι πολύ χαμηλότερο, όταν η φροντίδα αναλαμβάνεται από τις νοσηλεύτριες στη κοινότητα, σε σύγκριση με τα νοσηλεύτήρια. Στην Αμερική η πρακτική αυτή, ιδιαίτερα σήμερα με την οικονομική κρίση, υπολογίζεται να εξοικονομήσει 103,000 δολάρια το χρόνο ανά νοσηλεύτρια στη κοινότητα (Patrick et al., 2006).

Ανασκόπηση Βιβλιογραφίας

Καινοτομία: Πρωτοβάθμια και Κοινωνική

φροντίδα

Από τα πρώτα χρόνια της καινοτόμου ιδέας της πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας και της Υγείας για Όλους', η Διεθνής Ομοσπονδία Νοσηλευτών, ηγήθηκε στο να μετατοπιστεί η νοσηλευτική εκπαίδευση, πρακτική και έρευνα προς την πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας. Το 80% της πρωτοβάθμιας φροντίδας παρέχεται από νοσηλευτές/τριες και μαίες (Hughes, 2006). Μερικοί παράγοντες που συμβάλουν σε αυτό είναι η άμεση και συνεχής επαφή του/της νοσηλευτή/τριας με τον πελάτη ή ασθενή και η σχέση εμπιστοσύνης που υπάρχει μεταξύ τους.

Για παράδειγμα, σε απομονωμένες περιοχές της Νέας Ζηλανδίας και Γκάνας εφαρμόστηκε ένα προληπτικό κοινοτικό πρόγραμμα από πόρτα σε πόρτα, που συμπεριλάμβανε εμβολιασμούς και διδασκαλία σε θέματα αγωγής υγείας (π.χ. υγιεινή, ασφάλεια). Το πρόγραμμα προμήθευσε τις νοσηλεύτριες με οχήματα για το σκοπό αυτό. Η αξιολόγηση του προγράμματος έδειξε μείωση της παιδικής θνησιμότητας (www.icn.ch/innovations).

Στην Ολλανδία, οι νοσηλεύτριες έχουν πάρει τον ηγετικό ρόλο στην πρόληψη και στον έλεγχο του διαβήτη τύπου 2, εναποθέτοντας εξολοκλήρου τη φροντίδα στην εξειδικευμένη νοσηλεύτρια στη κοινότητα και έχει φανεί ότι αυτό έχει βελτιώσει τον έλεγχο της γλυκόζης των πελατών (ICN, 2009).

Στην Αυστραλία και συγκεκριμένα στην αγροτική περιοχή της Βικτώριας, οι κοινωνικές νοσηλεύτριες εφάρμοσαν πρόγραμμα φυσικής εξέτασης και αγωγής υγείας (π.χ. διατροφής, υγιεινής, ψυχικής υγείας) σε όλους τους αγρότες που εργάζονταν σε γαλακτοβιομηχανίες και στις οικογένειές τους. Στην αξιολόγηση του προγράμματος φάνηκαν σημαντικές αλλαγές σε σχέση με την υγεία και ασφάλεια των συμμετασχόντων- υπάρχει τεκμηρίωση για μείωση της χοληστερόλης, το δείκτη μάζας σώματος και την κατάλληλη χρήση των υπηρεσιών πρωτοβάθμιας φροντίδας (ICN, 2009).

Στο Denver, Colorado (USA), εφαρμόστηκε ένα πρόγραμμα συνεταιρισμού νοσηλεύτριας/μαίας - οικογένειας, για την στήριξη και βοήθεια σε οικογένειες χαμηλού εισοδήματος από την γέννηση του πρώτου παιδιού μέχρι και δύο χρόνια. Το αποτέλεσμα ήταν η προαγωγή μία καλής εγκυμοσύνης, του οικογενειακού προγραμματισμού και η εξοικονόμηση δημόσιου χρήματος (AHPQ, 2008a,b).

Όλες αυτές οι ιδέες και πρακτικές μπορεί να μην αποτελούν τη μεγάλη ή μοναδική ανακάλυψη του αιώνα, αλλά είναι καινοτομίες που είχαν επιτυχή αποτέλεσμα στην υγεία του ατόμου και της κοινότητας και αυτό είναι ουσιαστικό, μετρήσιμο και ζωτικής σημασίας.

Ανάμεσα στο νοσηλευτικό και μαιευτικό κόσμο υπάρχουν πολλές καινοτόμες ιδέες, πρέπει αυτές όμως να είναι υλοποιήσιμες και ρεαλιστικές, για να προχωρήσουν στο επόμενο αλλά κρίσιμο σημείο της εφαρμογής.

Απο την ιδέα-καινοτομία στην εφαρμογή

Η διεργασία εφαρμογής μίας ιδέας αρχίζει από την σύλληψη και ανάπτυξη της. Δύο βασικά στάδια επιτυχούς εφαρμογής μίας ιδέας, είναι η διάχυση και η διασπορά, δηλαδή- η γνωστοποίηση και δημοσιοποίηση της καινοτομίας μέσα από επίσημους και ανεπίσημους φορείς, ως επίσης και η γενική αποδοχή της, κυρίως από τους ίδιους τους νοσηλευτές και επαγγελματίες υγείας.

Σύμφωνα με τη θεωρία της Διάχυσης του Rogers (Diffusion of Innovations, 2003, Van der Weide and Smits, 2004) μία επιτυχή καινοτομία πρέπει να:

- πλεονεκτεί, έναντι της υφιστάμενης κατάστασης
- είναι απλή
- είναι συμβατή με τον οργανισμό/φορέα για τον οποίο γίνεται
- υπάρχει δυνατότητα δοκιμασίας από τον χρήστη
- είναι παρατηρήσιμα τα αποτελέσματα και να
- είναι ευέλικτη

Αυτό μπορεί να γίνει μέσα από 5 βασικά στάδια:

1. Γνώση
2. Πειθώ
3. Απόφαση
4. Εφαρμογή
5. Επιβεβαίωση/αξιολόγηση

Νοσηλεύτριες και Μαιές ως ηγέτες καινοτομιών

Διαχρονικά οι νοσηλεύτριες και οι Μαιές εμπνεύστηκαν, συνετέλεσαν, δημιούργησαν και εφάρμοσαν καινοτομίες, με απώτερο σκοπό τη βελτίωση της υγείας και φροντίδας του ατόμου, της οικογένειας, της κοινότητας.

Η μελέτη της Φλώρενς Νάιπινγκειλ- για τη σχέση της μητρικής θνησιμότητας και τον πυρετό της επιτόκου, είναι ένα από τα πρώτα παραδείγματα καινοτομίας στη νοσηλευτική. Η μελέτη της τεκμηρίωσε ότι οι γυναίκες που γεννούσαν στο νοσοκομείο είχαν ψηλότερο ποσοστό θνησιμότητας, σε σχέση με τις γυναίκες που γεννούσαν στο σπίτι (McDonald, 2005).

Η μέθοδος Καγκουρώ- η τοποθέτηση ενός υγιούς πρόωρου νεογνού ανάμεσα στους γυμνούς μαστούς της μητέρας, για να υπάρχει άμεση επαφή- αναπτύχθηκε στη Κολομβία από μία Αμερικανίδα νοσηλεύτρια ως μία εύκολη, οικονομική, ασφαλής και κοινωνικά αποδεκτή εναλλακτική λύση στη μη ύπαρξη θερμοκοιτίδας (Kambarami et. al., 1999).

Στην Αγγλία, όπου υπάρχει το μεγαλύτερο ποσοστό εφηβικών εγκυμοσύνων, σε συγκεκριμένες κοινότητες εφαρμόστηκε το πρόγραμμα PACT (Practical Advice in Childcare for Teenagers). Στους έφηβους/ες δόθηκε ένα νεογνό για να το φροντίζουν (με όλα τα συνεπακόλουθα δηλ. τσίγμα, κλάμα το βράδυ) με τη χρήση ασύρματης τεχνολογίας. Στην αξιολόγηση του προγράμματος φάνηκε ότι οι συμμετέχοντες άλλαξαν στάση έναντι της εγκυμοσύνης (ως προς την προετοιμασία και το προγραμματισμό), είχαν περισσότερες απαιτήσεις από τον εαυτό τους, αυξήθηκε η αυτό-εκτίμηση και η αυτοπεποίθησή τους (www.icn/innovations).

Πρόσφατα το πανεπιστήμιο Glasgow Caledonian στην Αγγλία εφάρμοσε ένα καινοτόμο ηλεκτρονικό πρόγραμμα για τους φοιτητές/τριες της νοσηλευτικής, ως ενίσχυση της κλινικής άσκησης τους, όπου μπορούν να μάθουν και να κάνουν πρακτική κλινικών δεξιοτήτων με τη χρήση της σύγχρονης τεχνολογίας (Tweedle, 2008).

Μέσα από την εμπειρία, διαφαίνεται ότι παρόλο που τα MME και οι δημοσιεύσεις προσφέρουν ένα καλό και όχι πολύ ακριβό μέσο πληροφόρησης του κοινού, για την όποια καινοτομία στην υγεία, οι διαπροσωπικές προσεγγίσεις (δηλ. οι προσωπικές και κοινωνικές δικτύσεις) είναι πολύ πιο αποτελεσματικές στο να πείσουν τον κόσμο να υιοθετήσει μία αλλαγή (Greenhalgh et al., 2004). Οι εθνικοί επαγγελματικοί σύνδεσμοι και συναφείς οργανώσεις διαδραματίζουν ένα ρόλο-κλειδί σε αυτή την προσπάθεια.

Επίλογος

Οι νοσηλεύτριες και οι μαιές είναι το πρώτο σημείο επαφής για τις υπηρεσίες υγείας και ιδιαίτερα της πρωτοβάθμιας και κοινοτικής φροντίδας.

Οι νοσηλεύτριες και οι μαιές είναι η βάση και ο άξονας των επαγγελματιών υγείας και του συστήματος υγείας.

Είναι σημαντικό να γίνει επένδυση στην αναβαθμισμένη πρακτική και έρευνα, ρισκάροντας για αλλαγή, εκμεταλλευόμενοι τις προκλήσεις στοχεύοντας πάντα στην βελτίωση της φροντίδας του ατόμου, της οικογένειας, της κοινότητας.

«Μία καινοτομία, μία ανακάλυψη, δεν βρίσκεται πια σε εργαστήριο, δεν είναι ατομική. Μία καινοτομία είναι ομαδική, διεπιστημονική, συνεργατική, παγκόσμια» (Sam Palmisano στο ICN, 2009).

*Μέρος του κειμένου έχει χρησιμοποιηθεί από τη συγγραφέα στη κεντρική ομιλία για την 12η Μαΐου 2009, σε εκδήλωση του ΠΑΣΥΝΜ.

Βιβλιογραφία

Greenhalgh T., Robert G, Bate P., Kyriakidou O, MacFarlane F. and Peacock R., (2004). How to spread good ideas: A systemic review of the literature on diffusion, dissemination and sustainability of innovations in health service delivery and organization. Report for the National co-ordinating centre for NHS service delivery and organization R&D (NCCSDO) London:NCCSDO

Hughes, F. (2006). Nurses at the forefront of innovation. *International Nursing Review* (53): 94-101

International Council of Nurses, (2009). Delivering quality, service communities. Nurses leading care innovations- KID. ICN

International Council of Midwives, (2009). International Day of the Midwife (announcement). ICM

Kambarami R.A., Chidede O., Kowo, D.T., (1999). Kangaroo care for well low birth infants at Harare Central Hospital Maternity Unit-Zimbabwe. *Central African Journal of Medicine* 45 (3):56-59

McDonald L. (ed), (2005). Florence Nightingale on women, medicine, midwifery and prostitution. Volume 8 of collected work of Florence Nightingale. Waterloo: Wilfrid Laurier University Press

Patrick H. et al., (2006). Evaluation of innovations in nursing practice; Report and discussion. *British Journal of Nursing* 15 (9):520-523

Rogers E., (2003). Diffusion of innovations. 5th Edition. NY:Free press

Stanhope M. and Lancaster J., 92009). Κοινωνική Νοσηλευτική. Αθήνα: Πασχαλίδης

The Agency for Healthcare Research and Quality Healthcare Innovations Exchange (2008a). Innovation profile: Nurse home visits improve birth outcomes, other health and social indicators for low-income, first time mothers and their children. Agency for Healthcare Research and Quality, www.innovations.ahrq.gov/content.aspx?id=2229 (accessed 10 May, 2009)

The Agency for Healthcare Research and Quality Healthcare Innovations Exchange (2008b). Innovation profile: Periodic, nurse-initiated telephone contact provides quality follow up care to infants with lung disease in rural areas. Agency for Healthcare Research and Quality, www.innovations.ahrq.gov/content.aspx?id=1756 (accessed 10 May, 2009)

The international Council of Nurses innovations Database.

<http://www.ich/innovation/about.htm> (accessed May 11, 2009).

Tweedle L., (2008). Student nurses in Scotland are to use virtual world program 'Second Life' to enhance their training from next year. *Nursing Times* December 30

Van der Wide M. and Smits J., (2004). Adoption of innovations by specialized nurses: personal, work and organizational characteristics. *Health Policy*. 68:81-92